

TOPLUMSAL HAREKETLER VE POLİTİK OLUŞUMLAR BAĞLAMINDA YENİ MEDYA ARACILIĞIYLA POLİTİK AKTİVİZM

Yrd. Doç. Dr. Şermin TAĞ KALAFATOĞLU*

ÖZET

Yeni medya bilginin paylaşımından işbirliğine, örgütlenmeden karar almaya, eğitsel özelliklerden harekete geçirmeye farklı alanlarda işlevselliğiyle dikkatleri çekmektedir. Geniş bir kitlenin erişimine açık olan bu iletişim ortamlarında çeşitli hareketler politik hedeflerini gerçekleştirmek üzere mesajlarını farklı kesimlere yayabilmektedirler.

Yeni medya aracılığıyla gerçekleşen iletişimde bilginin akışı, içeriğin kullanıcı tarafından belirlenmesi ve politik içeriğin daha az editoryel süreçlerden geçip daha fazla demokratik olan bir şekilde elden geçirilmesi yeni olanakların önünü açmaktadır. Yeni medya ortamı sıradan insanlara politik deneyimlerini diğerleriyle paylaşma gücünü vermektedir.

Farklı politik yönelimleri olan aktivistler yeni teknolojilerle yeni sivil itiaatsizlik yolları geliştirmektedir. Bu makale kapsamında Meksika'daki Zapatista hareketi, Indymedia girişimi, Arap Baharı ve Wall Street'i işgal hareketiyle ortaya çıkan protesto dalgasındaki aktivistlerin politik değişim için yeni medyanın sağladığı olanaklara yönelmeleri ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *İnternet, yeni medya, yeni iletişim teknolojileri, politik değişim, aktivizm, elektronik sivil itiaatsizlik*

IN THE CONTEXT OF SOCIAL MOVEMENTS AND POLITICAL FORMATIONS, POLITICAL ACTIVISM THROUGH NEW MEDIA

ABSTRACT

New media have many important functions including information share, organizing, decision making and educational features. These new media channels are relatively open to general public acces and different social movements are able to spread their messages in order to reach their organizational goals.

New media with the information flow, consumer-driven content and, more democratic and less editorial standarts supports new possibilities. Ordinary people are empowered to report on their political experiences by new media environment.

New communication technologies provide to improve a vast diversity of a new kind of civil disobedience practices to the activists from different political perspectives. In this article, usage of new media to mobilize for political change by Mexico's Zapatistas movement, Indymedia, Arab Spring and Occupy Wall Street activists who involved in the wave of mass protests in occupy movement have been discussed.

Key words: *New media, new communication technologies, political change, activism, electronic civil disobedience.*

---

* Ordu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Sinema ve Televizyon Bölümü, e-mail; sermintagkalafatoglu@odu.edu.tr

GİRİŞ

Postman'a göre önemli bir teknolojik değişim genel değişimi doğurmaktadır. Yeni teknoloji topluma basitçe bir şeyler ekleyip çıkarmamakta tüm toplumu etkilemektedir. İlgilerimiz, hakkında düşündüğümüz şeyler, sembollerimizin karakteristiği ve toplumun doğası değişmektedir. Örneğin televizyondan sonra Birleşik Devletler, Amerika artı televizyon değildir. Televizyon her bir politik kampanyaya, eve, okula, kiliseye, endüstriye yeni bir renk katmıştır. Teknoloji düşünmek, bağlantılar ve toplumları şekillendirmek için yeni yolların oluşturulmasını mümkün kılmaktadır. Yeni iletişim teknolojileri ortaya çıkmaya devam ettikçe yeni sosyal çevreler sürekli yaratılmaktadır (aktaran Chayko, 2002: 9).

Yeni medya içerisinde en yaygın olarak kullanılan iletişim ortamı olarak gösterilen İnternet tek bir iletişim teknolojisi değildir. İletişim içinde farklı teknolojilerin bir toplamı olan ve farklı alt sistemleri kapsayan bir sistemdir. Her bir alt sistemin de kendi iletişim türlerinin olduğu bu iletişim ortamı elektronik postadan, tartışma gruplarına, haber gruplarından, anlık sohbete, oyunlardan web ağına kadar farklı iletişim olanaklarına sahiptir (Thurlow vd. 2004: 31; Barnes, 2003: 4).

YENİ MEDYAYLA İLETİŞİM

İletişim alanındaki yeni teknolojik gelişmeler, yurttaş yaratımı medyada patlama yaşanmasını sağlamaktadır. Dünya çevresindeki on milyonlarca insan hayatlarını belgelemekte, politik düşüncelerinden, dini inançlarından ve özel ilgilerinden bahsetmektedirler. Bunları sadece web aracılığıyla değil, ellerine geçirdikleri her türlü sanal dijital iletişim aracıyla gerçekleştirmektedirler. Kendi filmlerini yapıp dağıtmakta, ses günlüklerini kaydetmekte, portatif araçlarla arkadaşlarına mesaj göndermekte ve kameralı telefonlarıyla fotoğrafları paylaşabilmektedirler (Kline ve Burnstein, 2005).

Yeni medya dünyayı okullara, evlere ve ofislere getirerek; sınırsızca düşünmenin öncü kaynağı haline gelmiştir. Bu iletişim ortamları; düşünce, ses ve görüntüyü anında küresel izlerkitle için hazır hale getirebilmektedir. Bunlarda iletileri kontrol eden süzgeçlerin engellemeleri bulunmamaktadır. Bu türde engellerin olmaması, çeşitli politik amaçları olan aktörlerin hem hedeflerini gerçekleştirmek hem

de geniş kitlelere mesajlarını yayabilmek amacıyla bu ortamlara yönelmesini arttırmaktadır.

İnternetin kullanım çeşitleri üzerinde durmakla yeni iletişim teknolojisi olarak yarattığı imkanlar ve kullanım biçimleri daha ayrıntılı olarak ortaya konabilir. İnternetin kullanım çeşitleri beş başlık altında genellenebilmektedir. Bunlar: Toplama, yayımlama, diyalog, eylemin koordinasyonu ve karar alıcılara yönelik doğrudan lobiciliktir. Bunlar ayrı ayrı ele alınmakla birlikte sıklıkla bir arada kullanılmaktadırlar (Denning, 2001: 243).

İnternetin kullanım özelliklerinden biri olan ve toplama ile ifade edilen İnternetin dijital kütüphane olmasıdır. Web tek başına trilyonlarca sayfa bilgi sunmaktadır ve bunların çoğu ücretsizdir. Aktivistler ilgilendikleri konularla ilgili yasal belgelere, resmi faaliyet raporlarına, analizlere, tartışmalara İnternet yoluyla ulaşabilmektedirler (Denning, 2001: 243).

Yayımlama özelliği İnternette grupların ve bireylerin politik hedeflerine yönelik bilgi ve yanlış bilgi yayımlayabilmek üzere çeşitli kanallara sahip olmalarıyla ilişkilidir. Pratikte herkes web yayıncısı olabilmektedir. Bir mesaj herhangi bir ek masraf olmadan milyonlarca insana ulaşabilmektedir. Aktivistler dünyaya yönelik temsililerini kontrol edebilmekte, neyi nasıl söyleyeceklerine karar verebilmektedirler. Fark edilmek ve hikâyelerinin “doğru” bir şekilde anlatılması için kitlesel medyaya bel bağlamak zorunda değildirler (Denning, 2001: 246).

Diyalog özelliğiyle İnternetin politik konularda diyalog ve tartışma için çeşitli mekânlar sağlamasına vurgu yapılmaktadır. Bu e-posta, haber grupları, web forumları ve sohbet odalarını içermektedir. Örneğin e-postalarla tartışmalar kamuya kapalı olabileceği gibi açık da olabilmektedir. Bazı siteler güncel sorunlara, olaylara yorumda bulunma imkanı tanımaktadır. Tartışma forumları sıklıkla müzakere, eleştiri için ve ayrıca hükümet politikalarını etkilemek için kullanılmakta ve politik aktörler tarafından iletişim aracı olmanın yanı sıra yeni demokratik bir araya gelme alanları olarak dikkat çekmektedir (Denning, 2001: 253, Uluç vd. 2010: 372).

Eylemin Koordinasyonunda İnternetin, çeşitli grup üyelerinin eylemlerini koordine etmek amacıyla kullanılması söz konusudur. Eylem planları e-postalarla

dağıtılabileceği gibi web sitelerine de gönderilebilmektedir. İnternet coğrafya ya da zaman engeli tanımaksızın dünyanın her yerinden insanlara eylemlerini organize etmelerinde yardımcı olmaktadır (Denning, 2001: 256).

Karar alıcılara yönelik lobicilik faaliyetleri de İnternet üzerinden gerçekleştirilebilmektedir. Pek çok e-posta kampanyası hükümet dışı organizasyonlarca yürütülmektedir. Organizasyonlar, e-posta listelerine, uyarılar göndermekte, kongre üyelerine ve diğer karar alıcı organlara gönderilmek üzere mektup örnekleri sağlamakta ve bazen de e-posta kutusu ya da web sitesi oluşturarak imza kampanyaları düzenlemektedirler (Denning, 2001: 260-262).

Yeni medya içerisinde en çok kullanılan iletişim ortamı olan İnternet web sitelerinden, elektronik posta listelerine, sohbet odalarına, tartışma gruplarına kadar farklı türleriyle iletişim ortamları açısından bir çeşitlilik yaratmaktadır. İnternet, istenilen bilgiye istenildiği andan erişimi sağlayan büyük bir dijital kütüphane olmanın yanı sıra eldeki bilginin yayımlanması, farklı kesimlerle diyalog kurulması, çeşitli etkinliklerin örgütlenmesi ve karar alımı mekanizmalarını etkilemeye yönelik girişimlerde bulunulmasında etkili bir şekilde kullanılabilir.

POLİTİK MÜCADELEDE YENİ MEDYANIN SAĞLADIĞI AVANTAJLAR

Aktivistler yeni dijital medyayı kullanarak kitlesel protestolar ve kampanyalar düzenlemektedir. Bazı durumlarda posta, telefon ve faks ile bilgi aktarımı gerçekleştirilebilirken, İnternet bu temel iletişimin hızını arttırmakta ve masrafını düşürmektedir. İnternet, cep telefonları ve dijital video gibi diğer teknolojilerle zaman, uzam ve ideolojinin sınırlılıklarını aşarak etkinlikler koordine edilmesi ve bunları yaygınlaştırmanın yolunu açmaktadır. Ayrıca aktivistler kitlesel gösterilerin ötesinde kamuyu bilinçlendirici kampanyalar düzenlemekte, şirket yöneticileriyle standart düzenlemeler üzerine pazarlık etmekte, örgütlerindeki diğer üyelerle bilgi paylaşmakta ve buldukları toplulukta ve dünyanın farklı noktalarında sosyal adaletin gerçekleşmesi için insanları bir araya getirmek adına çaba harcamaktadırlar (Bennett, 2003: 19-22).

İnternet; elektronik posta, web ve diğer görünümüyle tabandakilere politik değişim için yeni bir araç vermektedir. Bu araç kullanıcılarına bazı avantajlar

sağlamaktadır. Bu avantajların bazıları, daha eski teknolojilerin yanında hız ve maliyet açısından sadece evrimsel ilerleme gibi durmaktadır. Diğer avantajları ise, İnternetin benzersiz doğasını yansıtan, gerçekten devrimci görünümde olanlardır. Elbette hiçbir teknoloji başarılı bir kampanyayı tek başına garanti edemez. Ancak İnternet kullanıcılarına, diğer güçler için içine katılırsa daha fazla güç vermektedir (Danitz ve Strobel, 2001: 158). İnternetin aktivistlere sağladığı avantajlar şu şekilde özetlenebilir:

- İnternet ucuz ve kullanışlıdır. Mesajların e-posta aracılığıyla gönderilmesi, telefon, faks, diğer teknolojilerin kullanımından, özellikle de aktivistler uzak mesafelerle iletişim kurmaya çalıştıklarında çok daha ucuzdur.
- İnternet eşi olmayan organizasyonel bir araçtır. İnternet olmaksızın aktivistlerin sanal olarak koordinasyonu ve baskı kaynağı haline gelmesi mümkün değildir. İnternetin mesajların hızlı bir şekilde değiş tokuşuna izin vermesinden ve dünyanın farklı yerlerindeki insanlara gönderilmesine olanak tanimasından ötürü, aktivistler çok sayıdaki insanın daha iyi bir şekilde koordinasyonu ve fikirlerin değişimi gerçekleştirebilmektedir.
- İnternet organizatörlerin eline, bilginin hızlı bir şekilde ulaşmasını sağlamaktadır. Düzenlenen bir kampanyada elde edilen başarıyı ya da yaşanan başarısızlığı yaymakta hızlı bir araçtır. Düzenlenen kampanyalarla ilgili her türlü kaynağın hızlı bir şekilde dünyanın her yerindeki aktivistlerle paylaşımını mümkün kılmaktadır. İnternet bağlantılı diğer kampanyaların koordine edilmesi ve yürütülen faaliyetlerin detaylarının paylaşılmasına da yardım etmektedir.
- İnternet kullanıcılarına aktivite seviyelerini seçmelerine izin vermektedir. Aktivistler bir kampanyada ne oranda aktif olmak istediklerini seçebilmektedirler. Kampanya ile ilgili haberleri takip etmekle yetinebilmekte ya da daha yüksek bir seviyede aktifliği seçip haber gruplarına yorumlarını gönderebilmekte, elektronik imza kampanyalarına isimlerini ekleyebilmekte, anketleri doldurabilmekte veya kampanya materyallerini kullanmak üzere bilgisayarlarına indirebilmektedirler. Ayrıca aktivistler en yüksek seviyede aktif olmayı seçip, İnterneti politik değişim için özel bir kampanya organize etmekte kullanabilmektedir.

- İnternet temelli olan aktivistler olmayanlara yardım edebilmektedir (Danitz ve Strobel, 2001: 158-162).
- İnternet ayrıca kampanyanın iç organizasyonunda kişisel etkileşimde değişiklikler getirebilir. Yüz yüze grup toplantıları daha az gereklidir. Grup toplantıları özellikle coğrafi olarak dağınık olan insanlar için, detaylı stratejiler tasarlamak konusunda daha az işlevseldir (Danitz ve Strobel, 2001: 167). Böylelikle yüz yüze görüşmelerin getireceği masraflar da en aza indirilebilmektedir.
- Yeni medyada mesajların gönderildiği kesim aynı zamanda mesaj üreten konumundadır. Mesajların bir kaynaktan tek yönlü olarak akışı söz konusu değildir. Kullanıcılar pasif bir konumdan ziyade iletişim sürecine aktif olarak katılmakta hangi bilgiyi alacaklarına ve göndereceklerine karar verebilmektedir. İletişim araçlarının sahip olduğu interaktif özellik politik aktivizm için büyük avantaj sağlamaktadır.
- Net politik aktivizme pek çok form alabileceği bir ortam sağlamaktadır. Bir parti ya da adayın diğerinden üstün olduğunu savunanlardan partizan olmayan politik bilgi sağlayanlara kadar farklı çeşitlilikteki insan grupları nette yer alabilmektedir. Topluluklar ve gruplar İnternetin kullanımıyla kimliklerini yeni ve etkileyici yollarla sürdürecektir ve güçlendirecek yeteneğe sahiptirler. Marşlar, efsaneler, soyağaçları, tarihçeler, fotoğraflar, metinler ve diğer elle tutulur politik ve ulusal kültürün değerleri siber alanda korunmakta, dağıtılmakta ve erişimi sağlanmaktadır (Weimann, 2006: 24).
- Sivil mücadele için bariyerleri indirmesi, finansal engellerin kimisini yıkması ve politik tartışma için fırsatları genişletmesi, bilginin ve grup etkileşiminin yayılımı ile İnternetin kamusal hayata daha fazla insanın aktif olarak katılımını getirmesi düşünülmüştür. Bu tezin savunucularına göre net, kamusal alanda tartışmayı kolaylaştıracak ve zenginleştirecek olan yatay ve dikey iletişimin yeni formlarını sağlamayı vaat etmektedir (Norris, 2002: 60).
- İnternet bilgisayar destekli sosyal hareketler için basitçe teknolojik temel organizasyonu sağlamakla kalmamaktadır. Ağ yapısını şebekeleştirmekte ve organizasyon mantığını güçlendirmektedir. Merkezlessiz, yerel/küresel ağlar, bilgisayar destekli hareketler içerisinde baskın organizasyonel formları

oluşturmaktadırlar. Dağınık yapıların organizasyon merkezlerinin yokluğu, onları son derece uyumlu yaparken, aktivistlerin artık yararlı olmayan organizasyonların etrafından geçip gitmelerine de izin vermektedir. Ayrıca yeni dijital teknolojiler önemli bir oranda radikal, merkezsiz ağ oluşumlarını arttırmakta, çokuluslu koordinasyonu ve iletişimi güncel hareketler arasında kolaylaştırmaktadır (Juris, 2005: 197).

- İnternet günümüzde sosyal hareketlere pek çok avantaj sağlamanın yanı sıra diğer yeni iletişim araçlarının da bu avantajlara katkılarının bulunduğu gözlenmektedir. Aktivistler dijital teknolojileri, kitlesel eylemlerini organize etmekte ve planlamasına yardımcı kullanılmaktadır. Bunda e-posta listelerinin ötesinde, protestocular ayrıca cep telefonlarını, pozisyonlarını koordine etmekte, polisin eylemlerini bildirmekte ve gerçek zaman güncellemelerini sağlamak gibi yenilikçi biçimlerde kullanılmaktadır (Juris 2005: 202). Örneğin 16 Ocak 2001 tarihinde Filipinlerin Manila şehrinde cep telefonlarıyla “EDSA’YA GİT SİYAH GİY” mesajı yayılmaya başlamıştır. Bir saat içerisinde on binlerce insan EDSA olarak adlandırılan, Epifonio de los Santos Avenue’de toplanmışlardır. Bu cadde daha öncesinde burada yapılan gösterilerle ünlüdür. İnsanlar başkan Joseph Estrada’yi protesto etmektedirler (Tilly, 2004: 95).
- İnternet kullananların diğerleriyle daha az bağlantıda olduğu ve asosyalleştikleri yönündeki iddialar, yapılan araştırmalarda aksini kanıtlamıştır. İnternet kullanıcıları diğer insanlarla olan bağlantılarını arttırmaktadırlar. Çevrimiçi arkadaşlıklar kurmakta, aileleriyle önceden geçirdikleri kadar zaman geçirmekte oldukları ortaya konulmuştur (Weinberger, 2002: 11).

İnternet aktivizmi ve yeni medyanın bu konuda farklı toplumsal hareketler tarafından etkili bir şekilde kullanımına ilişkin kuramsal tartışmalar 1990’lardan beri artarak devam etmektedir (Best ve Kellner, 2001; Couldry ve Curran, 2003). İnternetin 1990’ların başında EZLN Zapatistalar tarafından başarılı bir şekilde kullanımı dünyanın çeşitli yerlerindeki statüko kültürü ve politikalarına karşı olan taban hareketleri ve aktivistlerine örgütlenme ve iletişim kurmak konusunda ön ayak olmuştur (Kahn ve Kellner, 2004).

Aktivistler 1990'ların sonu itibarıyla neo liberal uygulamalar ile uluslararası şirket kapitalizmine karşı birliklerin oluşmasında ve eylemlerin düzenlenmesinde İnterneti yoğun olarak kullanmaya başlamışlardır (Kahn ve Kellner, 2004: 87). İnternetin giderek daha politize oluşuna ve genel olarak politik karşı duruşluğu devam ettirmedeki rolüne çeşitli politik oluşumlar çerçevesinde daha yakından bakılabilir. Bu bağlamda Meksika'daki Zapatistalar, Indymedia, Arap Baharı ve Wall Street'i işgal hareketinde ortaya çıkan kitlesel protesto dalgasındaki aktivistler ele alınmaktadır.

Zapatistalar

Meksika'nın Chiapas eyaletinde başkaldıran Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu (EZLN-Zapatista National Liberation Army) İnterneti etkili bir şekilde kullanan ilk sosyal hareketlerden biri olması nedeniyle dikkatleri çekmektedir (Hayduk 2003: 23). Zapatistalar modern bilgisayar ağlarını kullanarak devrimlerini Meksika'da yayacak yeni bir elektronik mücadeleyi saflarına katmıştır (Cleaver, 2012).

Zapatistalar, neoliberalizme ve NAFTA'ya (Kuzey Amerika Ülkeleri Serbest Ticaret Anlaşması-The North American Free Trade Agreement) karşı açıkça meydan okumalarını NAFTA'nın geçerli olduğu zaman olan 1 Ocak 1994'te başlatmışlardır. Zapatistalar, bu politikaların Meksika halkı ve özellikle işçiler üzerinde olumsuz etkileri olacağı yönünde sert eleştirilerde bulunmaktadır. Zapatistalar toplum temelli, eşitlikçi güçlü bir ayaklanma örgütlemişlerdir. Yenilikçi taktikleri ve sofistike iletişim teknolojilerini amaçlarına ulaşmakta kullanmaktadırlar (Hayduk, 2003: 23).

Meksika hükümeti Zapatistaların yükselişini askeri müdahale ve basın içeriğini kısıtlayarak, Chiapas ormanlarıyla sınırlamaya çalışsa da bu girişimler başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Zapatistalar, hükümetin izolasyon çabalarına karşın, bütün dünyaya yayılan bağımsız gazetecilerle yapılmış görüşmeleri ve programlarını faks ve elektronik posta yoluyla geniş kitlelere iletmeyi başarmışlardır (Cleaver, 2012).

Zapatistaların başarısı büyük oranda iletişim stratejilerine bağlıdır. Mesajlarını yaymak üzere bir medya olayı yaratmışlardır. Zapatistaların dünya ve Meksika toplumuyla iletişim kurma yeteneği; yerel ve zayıf bir isyancı grubu dünya politikalarının ön planına çıkartmıştır (aktaran Ronfeldt ve Arquilla, 2001: 191).

Dijital Zapatismo 1 Ocak 1994'ten beri İnternetin politik olarak en etkili kullanıcılarından biri olmuştur. Bilgi dağıtım ağı meydana getiren EZLN, bu sayede bütün dünya ile filtreden geçmeden bağlantı kurabilmektedir. Zapatistalar, Wired tarafından 1998'de çevrimiçi 25 en etkili kişiden biri seçilmiştir (Denning, 2001: 266).

Latin Amerika ve diğer ülkelerdeki daha önceki gruplara benzemeyen EZLN kendisini toplumun emrinde kabul etmektedir. Zapatistalar, belirli bir sosyal tabanı olan gerilla gücü değildir. Gücü ele geçirmeyi amaçlamadıklarını, daha çok bunu tüm topluma geri dönecek şekilde ve tüm harekete bağışladıklarını ifade etmektedirler. Sadece yerel halkı fakirlikten kurtarmayı değil, tüm Meksika'ya demokrasi, özgürlük ve adalet getirmeyi planlamaktadırlar. Bu ruh, sloganlarında ifade edilmiş olan değerlere uymaktadır: “Herkes için herşey, kendimiz için hiçbir şey” (Martinez ve Garcia, 2004: 214-215).

Indymedia

Kendisini şirket dışı içerik öneren bağımsız medya organizasyonları ve yüzlerce gazetecinin bir ortaklığı olarak gören Indymedia; radikal, doğru ve gerçeği anlatma tutkusunun yaratımı için demokratik çıktılar sağlamaktadır. Dünyada yüz ellinin üzerinde Independent Media Center-IMC (Bağımsız Medya Merkezi) bulunmaktadır. Bunların her biri kendi görev bildirimine sahip, kendi kendini finanse eden ve kendi karar alma süreçleri olan özerk gruplardır (www.indymedia.org).

Indymedia, dünyanın çeşitli yerlerinden yüzlerce bağımsız medya içeriği üreten, kendilerini önemli sosyal ve politik meseleler üzerine bağımsız rapor veren bir forum sağlamaya adanmış yüzlerce kişinin ortak çabasıdır. Çoğu, uzun zamandır aktif, bağımsız bir medya geliştirmek için yıllardır çalışan yüzlerce medya aktivisti, 1999 Kasımı'nın sonlarında Seattle'da, Dünya Ticaret Örgütüne-DTÖ'ye karşı düzenlenen protestoları rapor etmek üzere Bağımsız Medya Merkezi oluşturmuşlardır (Platon ve Deuze, 2003: 338).

Seattle IMC, ilk IMC web sitesi olup, protestoların şirket medyasınca yer verilmeyen yönüne içeriğinde yer vermiştir. Göstericilerin küreselleşmenin yukarıdan dayatılan kurallarına karşı aşağıdan bir küreselleşmenin daha adil sonuçları olacağına ilişkin mesajlarına içeriğinde yer vermiştir. DTÖ gösterileri süresince web sitesi 1.5

milyon tıklamaya ulaşmıştır. 2000 yılının Şubat ayında, küçük bir IMC Boston'da Biodevestation Convergence'a ve daha büyüğü Washington D.C.'deki Dünya Bankası ve IMF'ye karşı düzenlenen protestolara destek vermek üzere oluşturulmuştur (Platon ve Deuze, 2003: 338).

Uzun vadedeki amaçlarını; insanları dürüst, doğru ve güçlü bağımsız raporlar sağlayarak medyanın kendisi haline getirmeye çalışmak ve dünyanın her yerinde bağımsız medyanın gelişimini beslemek ve kolaylaştırmak olarak ifade eden Indymedia, web sitelerine ileti gönderenlerin çoğunun küreselleşme karşıtı hareketin destekçileri olmasına rağmen herhangi bir görüşün destekçisi olmadıklarını özenle vurgulamaktadır (Kidd, 2003: 50).

IMC'nin, yerel düzeydeki organizasyonlarında yüz yüze iletişimle örgütlenme gerçekleştirilirken pek çok IMC projesinin uluslararası olduğunu ve bunlar üzerine tartışmaların öncelikli olarak e-posta listeleri aracılığıyla gerçekleştirildiği vurgulanmaktadır. Bazen, Indymedia projelerini organize eden insanların çevrimiçi sohbet odalarında, Indymedia IRC üzerinden (Internet Relay Chat-İnternet Üzerinden Sohbet) gerçek zamanda iletişim kurmak için buluştukları da ifade edilmektedir. İnternet üzerinden organizasyon konusuna odaklanan Indymedia, herhangi bir merkezi ofislerinin olmadığı, bu nedenle de ne adres, ne telefon ne de faks numarası bilgisine sahip olduklarının altını çizmektedir. Ancak pek çok yerel Indymedia'nin ofislerinin ve iletişim bilgilerinin olduğu da belirtilmektedir (Pickard, 2006: 20-21).

Indymedia'nin açık yayıncılık özelliği girişimin temeli olup, İnternet bağlantısı olan herhangi bir bilgisayardan isteyen herkesin makalelerini, analizlerini ve edindikleri bilgileri siteye göndererek kendilerinin medyaya dönüşebileceğinin altı çizilmektedir. Ayrıca bağımsız gazeteciler ve yayınların haberlerini küresel erişimi olan web sitesinde yayınlatabildikleri de belirtilmektedir. Sitede yer verilen iletilerin tekrarlarını engellemek, ticari içerikli mesajları önlemek ve Indymedia'nin ilkelerine uygunluklarını kontrol etmek için Newswire Çalışma Grubunca gözden geçirildiği ifade edilmektedir (Kidd, 2003: 49-50).

Indymedia gönüllülerin katılımlarına açık bir projedir. Küresel Indymedia'nin çabalarına çeviri, eğitim ya da baskı ekibine katılarak katkıda bulunmak mümkündür. Bunlara katılım da web sitelerindeki bağlantılar ile gerçekleştirilmektedir. Indymedia,

bağımsız oluşunu şu şekilde açıklamaktadır; “herhangi bir şirketin, hükümetin kontrolünde değildir; bu projeyi finanse eden tek bir ana bağışçı yoktur; bir politik parti ya da organizasyonun sözcüsü değildir. Tek tek bağımsız bireylerin bağışları bu girişimi ayakta tutmaktadır.” Indymedia’nın bütün teknik yapısını inanılmaz küçük bir bütçeyle finanse ettiği, bunun birkaç bin Amerikan Doları olduğu belirtilmektedir. Bağışta bulunmak isteyenler web sitesinde “Support Indymedia” uzantısını kullanabilmektedirler. İsteyenler Indymedia’nın mali sponsorlarından Jam For Justice’e çek de gönderebilmektedirler (www.indymedi.org).

Indymedia’nın sitesini ne kadar kişinin ziyaret ettiğine bakıldığında, bunun cevaplanması güç bir soru olduğu ifade edilmektedir. Çünkü Indymedia siteleri pek çok sunucu arasında dağılmıştır ve siteyi ziyaret edenlerin IP adreslerinin kaydı, kişilerin gizliliklerini korumak açısından tutulmamaktadır. Ayrıca Indymedia’nın aktivist ağı olduğu, yatırımcıları rakamlarla etkilemeye çalışan web sitelerinden olmadığı da vurgulanmaktadır. Kendileri için önemli olanın web sitesinin varlığına dar bir bütçeyle devam etmesi olduğunu, kaç kişinin ziyaret ettiğinin takibinin çok da önemli olmadığı belirtilmektedir. Örneğin Cenova G-8 protestoları sırasında Indymedia’nın tahmini olarak beş milyon kere sayfalarının görüntülediği; ancak bir kaç sunucunun Indymedia’nın içeriğini yansıttığı ve bu trafiği paylaştığı için bunun doğru rakamlara ulaşmayı güçleştirdiği ifade edilmektedir. Birleşik Devletler ve Birleşik Krallığın Irak’ı istila ettiği ilk günlerde Indymedia İtalya gibi web sitelerinin günde beş yüz bin kere görüntülediği belirtilmektedir. Büyük bir eylemin desteklenmediği zamanlarda, ana www.indymedia.org sitesi günde ortalama yüz bin kere görüntülenmektedir. Bir bütün olarak Indymedia, günde beş yüz bin ile iki milyon arasında görüntülenmektedir (Pickard, 2006: 20-21).

Arap Baharı

Çevrimiçi aktivizm çevrimdışı özgürlük stratejilerine katkıda bulunmaktadır. İnternetin önemini açıklarken politik ve tarihi bağlamı da işin içine katmak gerekmektedir. Arap ülkelerinde İkinci İntifa ve Ariel Sharon’un Filistinlilere yönelik uyguladığı politiklardan beri yaklaşık on yıldır protestolar devam etmektedir. Bu nedenle bölgede ani bir uyanış gerçekleşmemiştir, zaten bir karmaşa söz konusudur. Irak’a müdahale ve politik liderlerin İsrail ve Birleşik Devletler’in uşakları olarak

görülmesi halkın öfkesini arttırmaktadır. Bölgede yürütülen politikalara karşı halkın tepkisi, yerel sorunlar, IMF ve Dünya Bankasının uygulamalarının etkileriyle birleşmektedir. Yolsuzluğun ve Arab işbirliğinin kapsamını ortaya koyan 2010 yılında ortaya çıkan Wikileaks belgeleri, giderek derinleşen öfkenin nedeni değil doğrulamasıdır (Aouragh, 2012: 529).

Modern bilgi iletişim teknolojileri ve sosyal medya ağları Ortadoğu'daki kitlesel protesto dalgasında belirgin bir role sahiptir. Arap Baharı yeni türde bir devrim olarak ifade edilmektedir. İnternet aktivisti ve Google'ın Ortadoğu ve Afrika pazarlama direktörü Wael Ghonim bunu "Devrim 2.0-Revolution 2.0" olarak ifade etmektedir. Arap Baharı'nda geleneksel sivil itiaatsızlık biçimleri yeni medya teknolojisinin olanaklarıyla dönüşüm geçirmiştir.

Sosyal medya protestocularının hızlı hareket etmelerinde, siyasal rejimin altını oymakta ve rejimin acımasız uygulamalarının ulusal ve uluslararası alanda teşhir edilmesinde yararlı olabilmektedir. Philip N. Howard ve diğer akademisyenler gönderilen Tweeter mesajlarını, YouTube videolarını ve blog yazılarını analiz ederek sosyal medyanın Arap Baharı'nda politik tartışmaları şekillendirmekte merkezi bir rol oynadığını ortaya koymuştur. Yapılan çalışmalar sosyal medyanın özgürlük ve demokrasi hakkında mesajları Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da yaydığı ve politik isyana ilişkin umutların arttırılmasına yardım ettiğini göstermektedir. Sosyal medya daha fazla özgürlük için önemli bir araç haline gelmiştir (Wordpress, 2012; Aouragh, 2012).

Arap Baharı'nda farklı ülkelerdeki isyan dalgalarının nasıl ortaya çıktığına ve buralardaki aktivistlerin sosyal medyadan nasıl yararlandıklarına biraz daha yakından bakılabilir.

Tunus'taki sivil direniş 17 Aralık 2010'da Muhammed Bouazizi'nin kendisini yakmasıyla kıvılcımlanmıştır. Bouazizi'nin yanan vücudunun fotoğrafları Facebook'ta yaygın bir şekilde paylaşılmış, kendisini bu kurban edişi Orta Doğu'da zincirleme olayların başlangıcı olmuştur. Mısır devrimi Tunus'taki olaylardan çok kısa bir süre sonra başlamış ve uzun zamandır iktidarda olan Hüsnü Mübarek'i yerinden etmiştir. Mısır'daki olayların ateşleyici olarak Abdel Manam'ın kendisini yakması gösterilmektedir. Bunun katkısı olmakla birlikte asıl etkenin Khaled Said'in esrarengiz

ölümü ve bunu takip eden Facebook kampanyasının olduğu iddia edilmektedir (Wordpress, 2012).

Tunus, Mısır ve Orta Doğu'nun diğer yerlerindeki protestolara ivme kazandırmakta İnternet, Twitter, Facebook ve YouTube gibi sosyal medyanın kullanımına ağırlık verilmiştir. İnternete erişimin sınırlı olduğu Yemen'de ya da İnternetin sıkı bir şekilde hükümetin kontrolü altında olduğu Libya'da sosyal medyanın güçlü bir rolü olduğuna ilişkin kanıt azdır. Suriye'de hükümetin çevrimiçi etkinlikleri takip edeceği korkusundan ve yönetimin Tunus ve Mısır'daki deneyimlerden öğrendikleriyle sosyal medya üzerinde sıkı önlemler almasıyla sosyal medyanın rolü sınırlıdır. Aktivistler Beşir Esad'ın protestoları bastırmakta aşırı güç kullanımını cep telefonları ve küçük kameralarla kayıt ederek bunları Facebook ve YouTube'da tüm dünya ile paylaşmakta, yönetim üzerinde uluslararası baskı oluşturmaya çalışmaktadırlar. Suriyeliler'in yalnızca yüzde 15'inin çevrimiçi varlık göstermesine rağmen, aktivist LeShaque sosyal medya olmaksızın Suriye devriminin erken evrelerde başarılı bir şekilde bastırılabilceğini belirtmektedir. Hükümet protestolardan çok medyadan yakınmaktadır (Stepanova, 2012; Wordpress, 2012).

Mısırlı blog yazarı Wael Abbas, Mısır devriminde sosyal medyanın rolünü, "Sosyal medya bir araçtır. Ancak devrim pek çok insanın kararıdır. Devrime karar verdiğimizde, insanlar meydanda kalmaya karar verdiğinde, sosyal medya destek çağrısı yapmakta ve avukatların yardımlarını istemekte yararlı bir araçtır. Ne sosyal medyaya bu konuda bütün itibarı vereceğim ne de önemini yadsayacağım" sözleriyle özetlemektedir. Abbas devrimin sona ermediğini vurgulamaktadır (Wordpress, 2012).

Arab Baharında sosyal medya ağları protestoların örgütlenmesinde ve bunların hakkında bilginin yayılmasında işlev görmüştür. Ayrıca bu ağlar protestocuların isteklerinin uluslararası propogandasını yapmakta da önem taşımaktadır (Stepanova, 2012).

Wall Street'i İşgal Hareketi

Wall Street'i işgal hareketi dünyada var olan Kahire'den, Tel Aviv'e, Madrid'den New York'a yayılan politik temsilcilere karşı duyulan memnuniyetsizliğin bir ürünüdür. Wall Street'i işgal hareketinin ve farklı ülkelerde

gerçekleşen gösterilerin kaynağı olarak Seattle'da 1999 yılında, Cenova'da 2001 yılında gerçekleştirilen küreselleşme karşıtı hareketin gösterileri gösterilmektedir (Hardt ve Negri, 2011: 2).

Harekete katılanlar sosyal ve politik açıdan ve harekete katılım seviyesi bakımından büyük bir çeşitlilik göstermektedir. Kamplara tam zamanlı katılanlardan toplantılara, gösterilere ya da protestolara katılanlara kadar bir çeşitlilik söz konusudur. Wall Street'i işgal hareketi aktivistlerine yapılan anketlerde çoğunluğunun 20-40 yaş aralığındaki öğrenciler ve genç profesyonellerden oluştuğu ve kadınların erkeklere oranının biraz fazla olduğu bulgulanmıştır. Aktivistlerin önemli bir kısmını işsizler, geçici işlerde çalışanlar ya da kısmi zamanlı olarak çalışanlar oluşturmaktadır. Hareketin içinde azınlıkta kalan Afroamerikalıların oluşturduğu kendi kurultaylarını organize eden kesim de bulunmaktadır (Castells, 2012: 166-167).

İşgal hareketi aktivistlerinin ideolojik ve politik tercihlerine bakıldığında ortada daha büyük bir çeşitlilik olduğu görülmektedir. Bunların içerisinde anarşistler, bir kısmı cumhuriyetçi olan özgürlükçüler, eski Çay Partisi aktivistleri ve sol kesimden kişiler bulunmaktadır (Castells, 2012: 167).

Wall Street'i işgal hareketinin OccupyWallStreet.org'da lidersiz bir direniş hareketi olduğu ve Arap Baharında kullanılan devrimci taktiklerini kullandığı ifade edilmektedir. Hareketin ortaya çıkışına bakıldığında bunun dijital olduğu görülmektedir. İşgal için çağrı çeşitli bloglardan gelmiş (Adbusters, AmpedStatus ve Anonymous gibi), Facebook'ta ilan edilmiş ve Twitter ile yayılmıştır. Adbusters 9 Haziran 2011'de #occupywallstreet başlığını kayıt etmiş ve bloglarına da bunu eklemiştir. İnternetteki gruplar ve aktivist ağları gösteri çağrısını yaymış ve girişimin desteklenmesine ilişkin yorum yapmışlardır. Temmuz ayındaki tweetlerin ilk dalgası önemli bir payı indignants hareketinin finansal kapitalizme karşı yeni bir ümit bulduğu İspanya'dan gelmiştir. İşgal hareketi genişledikçe Twitter diğer işgalcilerle bağlantı kurmak ve spesifik eylemler planlamanın yanı sıra kamplarda iç iletişimi sağlamak için başlıca araç haline gelmiştir. (<http://occupywallst.org/>, Castells, 2012: 171).

Twitter ağları binlerce insanı uyarmakta, birlik halinde anlık hareket etmelerinde önemli bir rol oynamıştır. Cep telefonlarından Twitter kullanan

göstericiler sürekli bilgi, fotoğraf, video ve yorumlarını dağıtırken işgal edilmiş alan ile örtüşen gerçek zamanlı bir iletişim ağı yaratmışlardır. Büyük ölçüde Ağustos ortasında başlatılan“%99’ız” Tumblr sayfası ile %99 teması son derece popüler hale gelmiştir. Tumblr anonim olarak kişisel hikaye anlatımına olanak sağlayan bir platform olup, Tumblr’daki girdiler alıntı, resim ya da belirli bir tema etrafında başka bir ifade yolu olabilmektedir. Tumblr kullanıcılarına ortaklaşa üretilen grup bloglarının parçası olmalarına olanak sağlamaktadır. Kullanıcılar diğerlerinin iletilerini kendi Tumblr bloglarında tekrar paylaşabilmektedirler. Tumblr işgal hareketinin başvurduğu ana platformlardan biri haline gelmiştir. Graham-Felsen Thumblr’ın Wall Street’i işgal hareketi için taşıdığı önemi şu şekilde vurgulamaktadır: İran’da Twitter anlık haberleri geçmekte ve bazı mesajları güçlendirmekte önemli bir yayın aracı haline gelmişken, Mısır’da Facebook protestoların düzenlenmesinde ve gösterilerin planlanmasında eksen noktasındadır. Ancak Tumblr Wall Street’i işgal hareketi için bu amaçlardan hiçbirine hizmet etmemiştir. Dağınık ve lidersiz, kasten belirli bir hedefi olmayan hareketi insancılaştırmıştır. Güçlü bir hikaye anlatım aracı olan Thumblr ekonominin insanların gelecek planları, emeklilik hayalleri, eğitim haklarını ellerinden almalarına ilişkin pek çok hikayeye ilgili olan hareket için önemli bir araçtır (Graham-Felsen, 2011; Castells, 2012: 173).

İnternet üzerindeki sosyal ağlar insanların biraraya gelmesi ve kamusal bir alanın işgal edilmesi için yeterince desteğin sağlanması konusunda harekete geçirici olmuşlardır. İşgal kampları organize edildikten sonra İnternet üzerinde de varlıklarını ortaya koymaya başlamışlardır. Çoğu kampın web sitesi, Facebook’ta grubu ya da her ikisi de bulunmaktadır. Web komitesinden olan kişiler kamp alanlarında İnternete bağlanılması için merkezler oluşturmuşlardır. Kampların oluşturduğu web siteleri hareketi organize etmenin yanı sıra kamusal alanda varoluşunu sağlamak için önemlidir. Bu sitelerde genellikle iletişim (basınla ilişkiler komitesi üyeleriyle bağlantıya geçmek için, vb.), harekete nasıl katılınabileceği konusunda bilgi, bağış için istenenler, kaynaklar (nasıl işgal edileceği, genel kurul’un protokolleri, polisle nasıl başa çıkılacağı gibi), etkinlik takvimi ve mesaj panosu yer almaktadır.

SONUÇ

Araştırmacılar yeni medyanın kaynak açısından yoksul ya da geleneksel medyaya erişimi kolay olmayan kesimlerin siyasal iletişimi için yeni, çoğulcu ve geniş bir alan yarattığını ifade etmektedir (della Porta vd. 2006; Slevin, 2000). Yeni iletişim ortamlarının demokrasiyi canlandırdığı vurgulanmaktadır. Aktivistler özellikle geniş kesimlere erişim açısından avantajlı duran İnterneti kullanarak siyasal temsilcilerle, değişmez güçlü grupların kurumlarıyla karşı karşıya gelmekte ve hatta siyasal karar alma süreçlerine müdahalede bulunabilmektedir (Bell vd. 2004: 71).

Maaliyetlerde azalma, yayımlama ve mücadele konusu olan eyleme ilişkin bilgiye erişimin sağlanmasıyla birlikte yeni medya politik bilginin akışını etkileme, katılımın geleneksel biçimlerinin maaliyetini azaltma ve yeni düşük maliyetli katılım biçimleri yaratmak açısından potansiyele sahiptir. Garrett'ın (2006) vurguladığı gibi İnternet, iletişim ve koordinasyon maaliyetlerinde sağladığı düşüşle, grupların oluşumunu, yeni üyelerin katılımını ve grubun etkililiğini arttırmaya katkıda bulunmaktadır.

İnternet politik mücadelede coğrafi açıdan dağınık durumdaki bireyleri ortak amaçlar etrafında örgütleyerek harekete geçmeleri konusunda gerekli olan araçları sağlamak açısından önemli avantajlara sahiptir. Toplumsal hareketler ve çeşitli gruplar protesto gösterilerini yeni medyayı kullanarak örgütleyebilmekte ve tamamen yeni teknoloji temelli olan sivil itiaatsızlık biçimlerini, eleştirdikleri konulara dikkat çekmekte kullanabilmektedir.

İnternet bilgiye erişim ve paylaşım açısından da politik mücadelenin aktörlerini mücadelelerinde destekleme potansiyeline sahiptir. Kullanıcılar var olan bilgiye kendileri için en uygun zamanda ve şekilde erişebilmektedir. İçerik, metin, görüntü, ses, video ve çeşitli seviyelerde etkileşime uygun bir biçimde düzenlenebilmektedir. İnternet, kullanıcılarına ilgilendikleri konuyla ilgili geniş bir kaynak sağlama kapasitesinin yanı sıra etkileşime açık olma özelliği sayesinde mesajların akışında sağladığı kırılmalarla katılımcılardan gelen paylaşımların daha geniş kesimlere erişimi konusunda olanak yaratmaktadır. Böylelikle kullanıcılar geleneksel medyanın kendilerine biçtiği daha pasif konumdan sıyrılmakta aynı zamanda üretim sürecinin bir parçası olabilmektedir. Bu sayede kullanıcıların İnternet üzerinden

gerçekleştirdikleri paylaşımlar ile sosyal harekete veya bir protestoya ilişkin bilgi hızla yayılmakta, başka yerlerde gerçekleşecek eylemler tetiklenebilmektedir.

Yeni medya merkezsiz, hiyerarşik olmayan örgütsel biçimlerin ortaya çıkmasını kolaylaştırmıştır. Bunların farklı politik hedefler etrafında coğrafi açıdan dağınık bir alanda eylemler gerçekleştirmelerini kolaylaştırarak daha geniş kesimlerin konuya dikaktlerini çekmekte başarılı olmalarını sağlamaktadır.

Yeni medyanın sağladığı avantajları politik hedeflerini gerçekleştirmek üzere kullanan hareketler içerisinde yer alan Zapatistalar, üzerlerinde yaratılmaya çalışılan baskılara rağmen alternatif iletişim yolu olarak İnternet ve uygulamalarına yönelerek amaçlarını daha geniş kesimlere ulaştırmayı başaramışlar ve mücadelelerine dünya çapında dikkat çekilmesini sağlamıştır. Indymedia İnternetin avantajlarından yararlanarak çeşitli sosyal ve politik konularda yurttaş yaratımı bir medyanın oluşturulması için insanları bir araya getiren bir forum niteliğinde ortam oluşturmaktadır. Sosyal medyayı kullanan Arap Baharı'ndaki aktivistler hükümetlerinin demokratik olmayan uygulamalarını protesto ederek, iyileştirmeler yapılması yönünde ulusal ve uluslararası çapta baskı oluşturulması konusunda yeni medyanın sağladığı olanaklardan yararlanmışlardır. Wall Street'i işgal hareketindeki aktivistler İnternet üzerindeki sosyal ağları kullanarak bir araya gelmekte ve kamusal bir alanın işgal edilmesi için insanlara çağrıda bulunmaktadırlar.

Farklı toplumsal hareketler ve politik gruplar Zapatistalar, Indymedia, Arap Baharı ve Wall Street'i işgal hareketindeki isyan dalgasında yer alan aktivistlerin örneğinde de görüldüğü gibi geniş kitlelere erişebildikleri İnternet ve uygulamaları sayesinde politik aktivizm alanında yeni biçimleri kolaylıkla denemekte, tabanlarını örgütlemekte, yöneten ile yönetilen kesim arasında yakınlaşmayı sağlamakta ve siyasal karar alma süreçlerine yaşamları bu kararlardan etkilenen insanları dâhil etmektedir.

KAYNAKÇA

- Aouragh, M. (2012), Social Media, Mediation and the Arab Revolutions, *Cognition, Communication, Co-Operation*, 10 (2): 518-536.
- Bell, D, Loader, B D. Pleace N ve Schuler D (2004), *Cyberculture : The Key Concepts*, Routledge London.
- Bennet, W. L. (2003), New Media Power of The Internet and Global Activism, *Contesting Media*, N Couldry ve J Curran (eds), *Power: Alternative Media in a Networked World*, Oxford Rowman & Littlefield, New York, pp 143-168.
- Best, S. ve Kellner D (2001), *The Postmodern Adventure*. New York and London: Guilford Press and Routledge.
- Brecher J, Costello T ve Smith B (2000) *Globalization From Below: The Power of Solidarity*, South End Press Cambridge, Mass.
- Castells, M (1997), *The Power of Identity*, Blackwell, Malden, Mass.
- _____ (2012), *Networks of Outrage and Hope: Social Movements In the Internet Age*, Polity Press, Cambridge.
- Cleaver, H (2012), *The Zapatistas and the Electronic Fabric of Struggle*, <https://webpace.utexas.edu/hcleaver/www/zaps.html>, erişim tarihi: 15 Nisan 2012.
- Couldry, N. ve J. Curran (ed) (2003,) *Contesting Media Power. Alternative Media in a Networked world*. Boulder, CO and Lanham, MD: Rowman and Littlefield.
- Denning, D E (2001), *Activisim, Hactivism, and Cyberterrorism: The Internet As A Tool For Influencing Foreign Policy*, J Arquilla ve D Ronfeilt (eds), *Networks And Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy*, Santa Monica, Rand, California, pp. 239-288.
- Garrett, R K (2006), *Protest in an Information Society: A Review of Literature on Social Movements and New ICTs*, www.drzaius.ics.uci.edu, erişim tarihi 1 Ocak 2014.
- Graham-Felsen, S (2011), *Is Occupy Wall Street the Tumblr Revolution?*, www.magazine.good.is.com, erişim tarihi 17 Mart 2014.
- Hardt, M. ve Negri, A. (2011), *The Fight for 'Real Democracy' at the Heart of Occupy Wall Street The Encampment in Lower Manhattan Speaks to a Failure of Representation*,

- http://www.e-flux.com/wp-content/uploads/2013/05/Hardt_Negri_Ows.pdf
- Hayduk, R (2003), From Anti-Globalization to Global Justice: A Twenty First Century Movement, J C. Berg, (ed), U.S. Progressive Political Movements in The 21st Century, Rowman & Littlefield, Md Oxford, pp. 18-44.
- Himanen, P (2001), The Hacker Ethic, And the Spirit of the Information Age, Random House, New York., www.indymedia.org, erişim tarihi: 01 Ocak 2012
- Juris, J S (2005), The New Digital Media and Activist Networking within Anti-Corporate Globalization Movements, The Annals. Vol. 597, January, 189-208.
- Kahn R ve Kellner D (2004), New Media and Internet Activism: From the 'Battle of Seattle' to Blogging, New Media&Society. Vol 6 (87), pp. 87-95.
- Kidd, D (2003), Indymedia.org A New Communications Commons, M McCaughey ve M.D Ayers (eds), Cyberactivism: Online Activism in Theory and Practice, Routledge, New York, pp 47-71.
- Korten, D C (2001), When Corporations Rule the World, Berrett-Koehler Publishers, San Francisco, California.
- Pickard, Victor W. (2006), Assesing The Radical Democracy of Indymedia: Discursive, Technical, and Institutional Constructions, Critical Studies in Communication. Vol. 23(1), March, 19-38.
- Pieterse, J N (2001), Globalization and Collective Action, P Hamel, H Lustiger-Thaler, J N Pieterse and S Rosenei (eds), Globalization And Social Movements Global Solidarity, Palgrave, New York, pp. 21-41.
- Platon, Sara ve Mark Deuze (2003), Indymedia Journalism, A Radical Way of Making, Selecting and Sharing News?, Journalism, Vol. 4(3): 336- 355.
- Pollack, A (2001), Cross-Border, Cross Movement Alliances in The Late 1990s, P Hamel, H Lustiger-Thaler, J N Pieterse and S Rosenei (eds), Globalization And Social Movements Global Solidarity, Palgrave, New York, pp. 183-206.
- Porta, D D, Andretta M, Mosca L ve Reiter H (2006), Globalization From Below: Transnational Activists and Protest Networks, University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Reed, T V (2005), The Art of Protest: Culture and Activism from the Civil Rights Movement to the Streets of Seattle, University of Minnesota Press, Minneapolis.

- Ronfeldt, D ve Arquilla J. (2001), Emergence and Influence Of The Zapatista Social Netwar, J Arquilla ve D Ronfeldt (eds), Networks And Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy, Rand, Santa Monica, California, pp. 171-199.
- Slevin, J (2000), The Internet And Society, Polity Press, Cambridge, UK.
- Stepanova, E., The Role of Information Communication Technologies in the “Arab Spring” http://www.gwu.edu/~ieresgwu/assets/docs/ponars/pepm_159.pdf, erişim tarihi: 30 Nisan 2012.
- Sunstein, C. R. (2001), Republic.com., Princeton University Press, Princeton, New Jersey.
- Thompson, J. (1995), The Media and Modernity A Social Theory of the Media, Standford University Press, California.
- Thurlow, C, Lengel L ve Tomic A (2004), Computer Mediated Communication: Social Interaction and The Internet, Sage, California.
- Twitter, Facebook and YouTube’s Role in Arab Spring, <http://socialcapital.wordpress.com/2011/01/26/twitter-facebook-and-youtubes-role-in-tunisia-uprising/>, erişim tarihi: 28 Nisan 2012.
- Torr, J D (2003), The Information Age, Farmingthorpe Hills, Greenhaven Press, MI.
- Uluç, G., Yılmaz, M. ve Işıkdağ, Ü. (2009), Blogs and Forums in a Presidential Election Process in Turkey. Fiordo, R. ve Dumova, T. (Ed.). Handbook of Research on Social Interaction Technologies and Collaboration Software: Concepts and Trends (pp 372-382). Hershey-New York: IGI Global Publications.
- Virtual Communications, <http://www.doncio.navy.mil/iltoolkit/kezult.htm>, erişim tarihi: 15 Eylül 2009.
- OccupyWallStreet, <http://occupywallst.org/>, erişim tarihi: 20.03.2015